

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

G. ASLAN

CULTUL
oamenilor mari

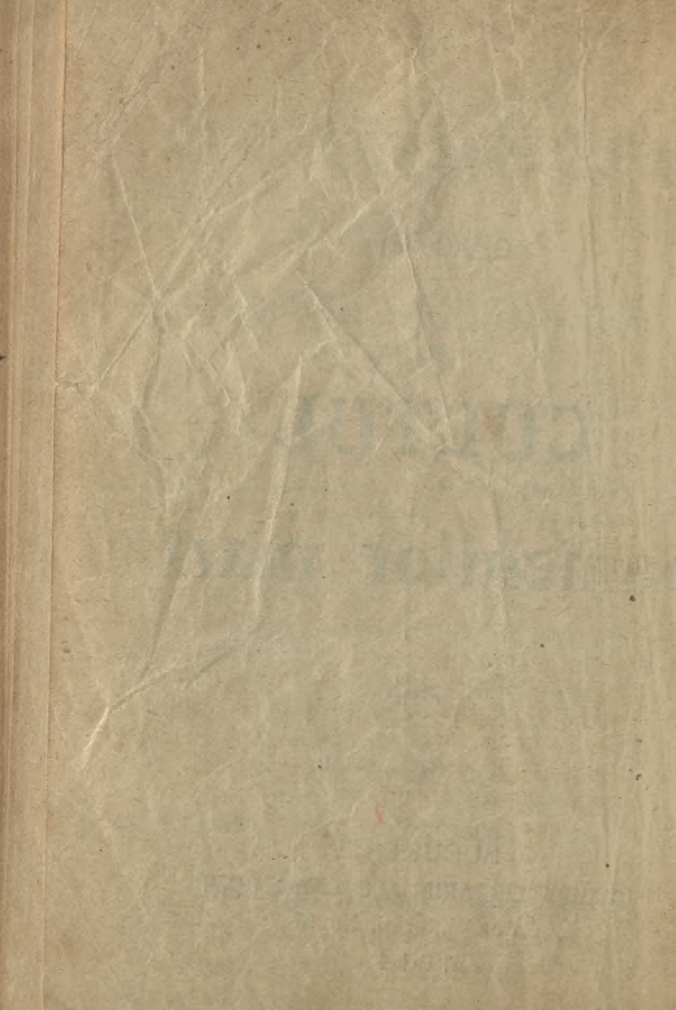

BUCUREȘTI

EDITURA LIBRARIEI ALGALAY & COMP.

Calea Victoriei, No. 37

1914

Ingous en Ch. G. Wozhu

Cultul oamenilor mari

„Când eram copil“, zice *Tolstoi*, „mă sileam să fac ca oamenii mari“. Mulți dintre noi, fără să aibă geniul lui *Tolstoi*, au făcut acelaș lucru. Instinctul imitațiunii e foarte puternic în copilărie. Cu toții ne amintim seriozitatea cu care jucam rolul de militar sau de negustor.

Acest gust se păstrează la unii în timpul adolescenței, ajungând dorința de a imita — nu pe oamenii mari ca vârstă, ci pe acei cari s’au ilustrat prin fapte mari. Biografiile acestora sunt citite cu nesăț și adolescentul n’are alt vis mai scump decât să ajungă ca dâșii. *Stuart Mill* ne spune, în memoriile lui, că tatăl său i-a dat de timpuriu să citească biografiile oamenilor celebri și că viața lui *Socrate*, în special, i-a făcut o adâncă impresie.

Mulți alții de valoarea lui Mill ne mărturisesc deasemenea cum s'au entuziasmat încă din tinerețe pentru vr'un om mare, pe care l-au luat de model cât timp au trăit.

„Trebue să luăm de model un om de bine—zicea *Seneca*—și să-l avem totdeauna sub ochi, spre a trăi ca și cum dânsul ar fi de față, ca și cum ne-ar privi... Alegeți pe acela a cărui purtare și vorbă vă va fi plăcut mai mult și făcându-vă un portret din spiritul și din chipul lui, arătați-vi-l în toate împrejurările, fie ca sfat, fie ca pildă“. *Seneca* voia să se conserve portretele oamenilor mari și să se celebreze ziua nașterii lor pentru a se îndemna lumea la virtute. Atât de mare respect avea dânsul pentru sufletele alese, încât nu auzea niciodată pronunțându-se numele lui *Socrăt* sau al lui *Platon*, fără să se ridice în picioare.

Intr'adevăr, nu poate exista metodă mai prielnică spre a ajunge om de inimă și poate chiar om mare, decât de a trăi de timpuriu în contact cu oamenii mari și virtuoși. Nimic nu egalează influența pe care o exercită o viață sublimă. E cu neputință să-i citești descrierea, fără să te simți îndemnat de a o imita—sau cel puțin fără să-ți vie dorința să ajungi mai harnic sau mai bun:

Desigur, nu-i dat oricărui muritor să fie geniu nici erou și prilejul de eroism nu se ivește în toate zilele. Dar cultul oamenilor mari ne însuflețește să ne perfecționăm pe noi înșine, să dezvoltăm cât mai mult calitățile noastre și să ne folosim de toate împrejurările prin care trecem.

Meritul omului nu se judecă după însemnătatea scenei pe care se manifestă, nici după popularitatea lui. Eroismul cel mai sublim e deseori acela de care se vorbește mai puțin, care se întâmplă în condițiunile cele mai umile. Câți nu desfășoară un adevărat eroism ca să întreție o familie numeroasă? Acesta-i un eroism, nu de un ceas, nu de un minut, ca în asaltul redutei—simplă exaltare a unui corp vânjos—este un eroism, care durează zile întregi, ani întregi, îndemnând mereu la lucru, necruțând nici o osteneală, sacrificând orice plăcere numai pentru a-și crește copiii, sau pentru a se achita cât mai conștiincios de funcțiunea sa.

Nenorocirea, boala, sărăcia, sunt atâtea câmpii de bătălie care au eroii lor—eroi necunoscuți, dar uneori mai mari decât eroii trâmbițați. Prilejul nu lipsește nimănui de a fi om vrednic, de a trăi cu demnitate, rezistând tuturor tentațiunilor și în mijlocul celor mai grele încercări ale soartei.

Tinerii, în special, să aibă un cult pentru oamenii mari și desigur se vor simți îndemnați către bine și vor fi reținuți să se înjosească sub privirea acestei legiuni de martori iluștri.

Cultul oamenilor celebri ne ridică mai presus de nimicurile zilei, de patimile personale; ne inspiră entuziasm pentru ideal. În contact cu oamenii mari, cugetarea și simțirea noastră se înalță dela sine. Și în epoca de egoism și desgust în care trăim, se simte mai mult decât oricând nevoia de a ne înalța inimile la școala admirațiunii.

Cultul morților

Multe tradiții, obiceiuri și credințe au dispărut ori sunt pe cale să dispară. Unele nici nu meritau să mai trăiască, altele însă e păcat că s'au pierdut. Printre acestea din urmă e și cultul morților.

La vechile popoare civilizate, la greci și la romani, precum și la sălbaticii de astăzi cultul morților ocupă un loc însemnat în viața omului. Fiecare familie păstrează amintirea și uneori chiar imaginea străbunilor, le aduce jertfă, le invoacă sprijinul în cazurile de grea cumpănă, se îmbărbătează la gândul vitejiei strămoșești și se rușinează de a trăi o viață nemernică; se teme de „zeii mani“, de sufletele străbunilor, care îi împiedică astfel dela nelegiuiri și fapte rele.

Insuș creștinismul a păstrat ceva din

cultul strămoșilor. A păstrat pomana făcută de „sufletul lor“ și rugăciunea pentru odihna acestor suflete. Este chiar o zi consacrată rugăciunii pentru toți morții.

Faptul că cultul morților a dispărut în omenirea civilizată și că nu se mai păstrează decât de sălbateci, nu-i o dovadă că merita moartea. Civilizația nu aduce în toate privințele un progres. Uneori provoacă schimbări care constituiesc adevărate pierderi pentru omenire.

Bineînțeles că noi, cu ideile științifice de astăzi, nu mai puteam conserva, ne-ar fi fost absolut cu neputință să mai păstrăm cultul morților sub vechea lui formă. Nu mai credem în nemurirea sufletului, în tot cazul nu mai putem diviniza sufletele părinților noștri dispăruți. Dar ceva din cultul acesta merită să trăiască: anume partea lui nobile, elementul care influența conduita celor vii.

E o dovadă—nu de spirit științific sau de superioritate mintală—ci de vulgaritate și de ingraturitudine fapta omului care uită cu desăvârșire pe cei ce i-au dat viață, l-au crescut și s'au sacrificat pentru dânsul. „Morții cu morții și vii cu vii“ e zicătoarea oamenilor lipsiți de orice nobleță.

E sigur, sau în tot cazul e foarte probabil, că morților le este absolut indiferent

Dragoasa dragoasa

dacă ne mai gândim sau nu la dâșii. Din punctul acesta de vedere toate gândurile, sentimentele și faptele noastre par a fi pierdute în zadar. Inșă amintirea scumpilor dispăruți este și cred că va rămâne în totdeauna o necesitate pentru orice suflet nobil.

Afară de aceasta, amintirea vieței pe care au trăit-o bunicii sau părinții noștri, poate fi uneori o călăuză în calea întortochiată a vieței, alte ori un îndemn puternic pentru a fi vrednici de numele pe care l-am moștenit. Se poate întâmpla ca morții, din mormântul lor, să fie mai buni, mai cuminți și mai cinstiți sfătuitori decât cei vii.

Apoi ne mai aducem astfel aminte un lucru extraordinar, la care nu ne prea gândim, tocmai când ar trebui să ne gândim mai mult, anume că suntem și noi muritori. „Dar n'am să moștenesc pământul“ e o zicătoare, care oprește uneori pe om să devie lup. „*Memento mori*“ — adu-ți aminte că vei muri—cum spuneau Romanii, este o maximă salutară.

Ce dragi îmi sunt tihnitele case bătrânești, unde găsesc atârdate de pereți portretele celor ce nu mai trăesc decât în amintirea familiei rămase; unde văd diferite obiecte mărunte, care le erau scumpe celor plecați pe drumul veșniciei! Un fior

Comuna 120000
 Fimur Dragoasa
 Pim
 Ocarhina

de religiozitate mă cuprinde în interiorul unei asemenea case, duhul cel bun mă stăpânește și gândesc cât este de adevărat că „omul trăește nu numai cu pâine, dar și cu cuvântul lui Dumnezeu“.

Comemorarea martirilor neamului

D. C. Butculescu a luat frumoasa inițiativă de a întemeia o societate, care să cultive amintirea scumpă a eroilor neamului, pentru ca fapta lor măreață să servească de pildă generațiunii de astăzi și să întretină vie în toți fiii poporului român conștiința națională.

Căci o națiune este altceva decât o aglomerație de oameni care-și respectă reciproc viața și avutul; e mai mult decât o societate de oameni, cari voesc să trăiască împreună sub scutul acelorași legi din îndemnul acelorași trebuinți: o națiune este o societate de oameni având un tezaur comun de amintiri, tradiții comune, suflet comun și aceleași aspirațiuni. *Ideal*

Poporul românesc de astăzi este produsul unui lung șir de lupte și suferințe, de

sforțări, de sacrificii și eroism. Strămoșilor datorim aceea ce suntem. Suferințele lor ne leagă între noi mai mult decât interesele noastre de astăzi. Faptele lor cele mărețe constituiesc povestea neamului și încheagă conștiința noastră națională. Amintirea biruințelor și mai ales a suferințelor îndurate împreună e cel mai tare ciment între fiii unui popor.

Un popor se constituie atunci când într'un anumit loc prielnic se găsește un număr îndestulător de oameni energici având voința de a fi stăpâni pe teritoriul pe care-l ocupă. Un popor propășește atunci când la conștiința solidarității actuale dintre fiii săi se adaugă amintirile unui trecut comun și speranța unui viitor.

Rase de giganți au pierit. Rase de oameni inteligenți au pierit. Rase de oameni de caracter vor trăi atât timp cât va fi cu putință viața omenească pe pământ. Inteligența e un factor de progres al civilizației, dar nu apără un popor de invaziunile din afară, nici de propria lui decădere.

Desigur că inteligența este un factor însemnat de superioritate în lupta dintre popoare. Ea determină bună-starea economică, progresul științei, artei și literelor: bunuri care nu-s de disprețuit. Dar aceste bunuri nu se pot desvolta în toată deplinătatea

lor decât la un popor care se bucură de independența politică. Și independența politică n'o are decât un popor, care *voește* să fie liber, un popor care se compune din mulți oameni de caracter.

Civilizația, singură, nu garantează trăinicia unui popor. Un neam poate fi mai civilizată ca un altul și totuși e rob, dacă îi lipsește caracterul, dacă cimentul care lega pe membrii săi s'a slăbit, dacă nu mai dispune decât de o elită intelectuală. Grecii și Romanii erau mult mai civilizați decât popoarele care i-au cucerit.

Insă din ce cauză slăbește caracterul unui popor? — Din multe cauze. Adesea din cauza siguranței de care se bucură mai mult timp și care face să adoarmă în el virtuțile vitejești. Uneori din cauza infiltrației a multor elemente streine, de rasă și tradiții prea deosebite. Imperiul roman a căzut sub săgețile Barbarilor, pentru că abia se mai ținea pe picioare. Barbarii se strecuraseră pe cale pașnică printre fiii poporului roman, ajunseră soldați și unii chiar pretori sau consuli, așa încât Romanii își pierduseră caracterul lor, pierzând tradițiile și moravurile. Imperiul roman rămăsese o expresie geografică.

Și lucru care dă de gândit: decadența unui popor poate fi foarte repede, fulgeră-

toare chiar; se poate întâmpla în spațiul unui secol. Incheierea și propășirea unui popor se face însă cu anevoie. Un neam ajunge în toată puterea lui, atunci când și-a constituit un *suflet colectiv*. Dar constituirea unui suflet colectiv se face foarte încet, căci se compune din amintirea vieții trecute.

Intr'un articol admirabil, apărut în „Universul“, d-l Vlahuță vorbea cu melancolie de chipul cum știu francezii și italienii să-și trăiască trecutul, să cultive amintirile neamului lor — și se întreba :

„Când se vor lega și la noi cele ce au fost cu cele ce au să fie? Ah, un chipiu străpuns de gloanțele Plevnei, ori o manta ciuruită din „Valea Sângelui“, câte lucruri n'ar spune sufletului nostru!“

Are foarte mare dreptate d-l Vlahuță. Noi n'avem cultul amintirilor. Poate, fiindcă am fost zbuciumați din cale afară; poate fiindcă „purtăm încă în sânge frigurile nesiguranței în care am trăit atâta amar de vreme“. Dar dacă voim să propășim, dacă voim să ne menținem, trebuie să îngrijim de sufletul neamului nostru, de conștiința noastră națională.

Nu-i de ajuns să ne preocupăm numai de integritatea teritoriului țării noastre; mai e nevoie să ne gândim a păstra inte-

gritatea sufletului nostru colectiv. Și comemorarea martirilor neamului ne ajută în acest scop. Patria, sunt *patres*, părinții — și patriotismul e cultul părinților. Națiunea care, la legătura actuală dintre fiii săi, adaugă legătura formată de cursul vremurilor și de aspirațiile pentru viitor, e o națiune tare, sigură de existența ei și în plină propășire.

Întru numele

*St. Lușad pater
Honorat*

M. Tugos

*Întru numele Cu mî
numera și mî isusescu*

Tugosescu

okouci avem
până la glorie
non postelor

Cinstirea eroilor

Nimic nu întărește și înalță mai mult sufletul omului decât admirațiunea. Nimic nu trezește energiile latente ale unui popor, nimic nu cultivă mai bine patriotismul decât cinstirea eroilor naționali.

Gândurile acestea mi-au venit citind, pătruns de adâncă emoție, în „*Le Matin*“ cu data de 26 Ianuarie 1912, un ordin de zi adresat la 23 Ianuarie regimentului 40 infanterie din Franța de către colonelul Durand. Il transcriu cu religiozitate, căci merită să fie cunoscut nu numai francezilor, dar oricărui om de inimă.

„La 19 Ianuarie ora 3 d. a., locotenentul Boerner, din regimentul 40 de infanterie, locotenent aviator, căzu lovit de moarte, făcându-și datoria.

Duminică, 21 Ianuarie la ora 3 d. am. muri,

Acest ofițer intră în nemurire; numele lui îmbogățește lista eroilor de care Franța e mândră; moartea lui înobilează regimentul.

Placarde, *în tina ouhă merou*
perpetuându-i memoria, vor fi așezate :

În sala de onoare, sub tabloul glorioaselor fâșii ale drapelului din 1870.

În sălile de adunare ale ofițerilor, sub ofițerilor și soldaților.

Ele vor purta, scrise cu caractere de aur, foarte citețe, aceste cuvinte :

La 21 Ianuarie 1912, locotenentul Boerner din regimentul 40 de infanterie, a murit pentru Patrie.

Acest ordin va fi citit, în ziua și ora înmormântărei, *pe acest timp*
simultan: pe mormânt, la Pau, de către colonel, în fața deputațiunii care duce camaradului nostru salutul regimentului și al drapelului; în curțile de onoare ale cartierelor de către ofițerul cel mai vechiu, înaintea trupei adunate cu armele, în mare ținută de serviciu, cu drapelul desfășurat“.

*

Nu ne-au lipsit nici nouă eroii — dar vai!
— noi n'am știut întotdeauna să-i prețuim!

Cuza, marele voevod, înfăptuitorul unirei principatelor, a fost nesocotit de unii — ca să nu zic calomniat — iar memoria lui scumpă, cu evlavie întreținută de sufletele românești de elită, a trebuit să aștepte 46 de ani până să se eternizeze prin chipul lui de bronz. Câtă trudă, câte greutateți a avut de învins comitetul statuei lui Cuza, până să strângă banii trebuitori și să-i așeze statuia! E prea dureros să ne mai amintim!

Acum de curând, „*Universul*“ a luat patriotică și nobila inițiativă de a scăpa un erou național din mizeria în care se afla, de a-i asigura un trai mai omenesc pentru puținele zile ce-i va mai dărui Dumnezeu; — și în loc să ne bucurăm cu toții de luarea acestei inițiative și în loc să contribuim cu toții, fiecare cu cât poate, la succesul ei — să se găsească români, care să calomnieze pe Grigore Ion! Căci nu dragostea pentru adevăr îi poate inspira să tăgăduiască *după trecere de 35 de ani* că Grigore Ion a jucerit drapelul turcesc. De ce n'au tăgăduit atunci când s'a vorbit și s'a scris despre această vitejie a eroului nostru? De ce n'au protestat atunci când a fost sărbătorit el de capitala țării? De ce n'au arătat dovezile lor, atunci când istoria neamului a înregistrat spre veșnică pomenire glorioasa faptă a lui Grigore Ion?

Acum, când dovezi nu se mai pot aduce, este o micime de suflet a tăgădui un erou. După trecere de 35 de ani, când fiind privit ca viteaz de toți cunoscuții și de istoria patriei, cineva *devine* viteaz, chiar de n'ar fi fost, este o crimă a-i tăgădui vitejia, căci este o crimă a răpi țării un erou! „Universul“ a reprodus fotografia lui Grigore Ion stând ca pildă în fața recruților din anul acesta ai batalionului 2 vânători. Priviți-l și veți înceta de a vă îndoii că el *este un erou!*

În orice societate civilizată critica purtării altuia e necesară și salutară, atunci când e cinstită, sinceră, justă și oportună. Admirația însă e indispensabilă. Mai ales în timpurile noastre prozaice, utilitare, când faptele eroice sunt mai puțin numeroase decât pe vremea strămoșilor. Căci eroismul are o putere educativă, exemplul său este din fericire și el contagios și are rolul să lupte cu germenii de decadentă, de descompunere, care pândesc în organismul oricărui popor.

9200
7000

105 00

Glorificarea poezilor

Am auzit pe câteva persoane culte afirmând — de ce să ascund? — că se „face prea mare tapaj“ în jurul pierderii maestrului Caragiale. Nu doar că contestau locul de frunte pe care-l ocupă opera lui în literatura românească; dar credeau că, printr'o reacțiune în contra stărei de lucruri de mai înainte, se face acum „prea mare caz“ de poeți.

De oarece persoanele în chestie sunt niște oameni culți și buni români, sper că nu-mi vor lua în nume de rău, dacă voi încerca să le răspund și 'n public că, nu numai din punct de vedere educativ dar și din cel național, un popor nu va putea cinsti nici odată prea mult pe poezii săi, pe adevărații săi poeți.

Patria nu este numai întinderea de pă-

mănt, pe care ne-au lăsat-o părinții; ea mai este comoara de bunuri sufletești moștenite de la dânsi: limba, literatura, arta, tradițiile și moravurile. Patriotismul nu constă numai în a ne apăra hotarele țării, cu prețul sângelui nostru: patriotismul luminat ne mai cere să avem neînterupt întreagă conștiința națională, dragostea pentru tot ce e românesc și dorul de a munci, după puterile fiecăruia, la propășirea neamului.

Nu e numai o tiradă de declamație poetică acea explicare dată de Bălcescu*) în frumoasa lui „Cântarea României“:

„Patria e cel dintâi și cel mai de apoi cuvânt al omului; întrânsa se cuprind toate bucuriile lui; simțirea ei se naște odată cu noi și e nemărginită și veșnică ca și D-zeu... Patria e aducerea aminte de zilele copilăriei, coliba părintească cu copacul cel mare din pragul ușei, desmerdările drăgăstoase ale maicei noastre, locul unde mai întâi am iubit și am fost iubiți, câinele care se juca cu noi, sunetul clopotului de la biserica satului, ce ne vestea zile frumoase de sărbătoare, sbieretul vitelor, când se întorceau în murgul serei de la pășune, fumul vetrei

*) Dl P. Haneș a dovedit că în realitate Bălcescu n'a făcut decât să traducă în românește textul lui Al. Russo.

ce ne-a încălzit în leagăn înălțându-se în aer, barza de pe strașină ce cată duios pe câmpie și aerul care nicăeri nu e mai dulce !"

Dar mai sunt și alți factori, cari întăresc iubirea de țară. Românul, care cunoaște istoria patriei sale, care știe prin câte peripecii a trecut, cu câtă muncă, cu câte jertfe, cu cât eroism, s'a cucerit starea politică, economică și intelectuală, de care ne bucurăm astăzi, acela simte încă o legătură cu neamul său.

Studiul literaturii noastre ne întărește și mai mult patriotismul, căci ne desvăluie tot ce e mai înalt și mai trainic în viața sufletească a poporului românesc.

Ca să ne iubim neamul din toate puterile, e nevoie prin urmare să-l cunoaștem în trecutul lui, în spiritul lui actual, exprimat prin literatură, artă, moravuri și tradiții, în aspirațiile lui.

Și după cum spunea admirabil Victor Hugo: „mărirea unui popor nu se măsoară nici după numărul soldaților săi nici după însemnătatea flotei; singura măsură e cantitatea de inteligență, cantitatea de virtute și de patriotism a cetățenilor“.

Când Ludovic al XIV întrebă pe Colbert cum se face că, domnind peste o țară atât de mare și populată, ca Franța, n'a putut cucerii Olanda, ministrul îi răspunse : „pentru

că, Sire, mărimea unei țări nu atârnă de întinderea teritoriului său, ci de caracterul poporului. Activitatea, cumpătul și energia Olandezilor sunt cauzele pentru care Majestății Voastre i-a fost greu a-i învinge“.

Nu-i deajuns, prin urmare, să ne preocupăm numai de integritatea teritoriului țării noastre; mai trebuie să păstrăm integritatea sufletului nostru colectiv, să dezvoltăm individualitatea noastră națională; trebuie să chemăm la o viață cât mai conștientă pe toți fiii poporului român și pentru aceasta să răspândim instrucția, să dăm cea mai mare însemnătate educației pretutindeni, să trezim energiile, să încurajăm inițiativele cele bune, să răsplătim meritul și munca cinstită, să formăm caractere, oameni vrednici cu simțământul demnității de *om* și al mândriei de *român*.

Poeții întreținând focul sfânt al culturii naționale, desvăluind cusururile deosebitele clase sociale și ridicolul sau perversitatea moravurilor, hrănind, însfârșit, idealul național, aduc neamului lor un serviciu neprețuit pentru care nu vor fi niciodată prea mult glorificați.

Carlyle

— O viață eroică —

Din când în când mi-aduc aminte de făgăduiala făcută cititorilor mei de a le înfățișa câte una din marile figuri omenеști, din acele exemplare unice, pe care le fabrică natura din secol în secol, pentru a ne servi de model și de îndemn, pentru a întreține speranța într'o soartă mai bună a omenirei.

În cronica de astăzi vom avea plăcerea să facem cunoștința „celui mai mare englez după Shakespeare“.

Născut dintr'o familie săracă de zidari, Toma Carlyle a dus până la vârsta de 12 ani o viață tăcută și visătoare, într'o atmosferă de muncă și de restriște. O fire impresionabilă, care n'a prea cunoscut plă-

cerile copilăriei, nici alintările, mângâierile părintești. Tatăl său—un țăran de ispravă—dar fără alt capital decât brațele lui, avea să-și crească zece copii. După ce învătă pe Toma tot ce știa el, adică scrisul și cititul, îl trimese la școala din Annan și apoi la Universitatea din Edimburg. Voia să-l facă preot. Nu doar c'ar fi fost molipsit de ambiția țăranilor din Scoția, dar pentru că era pios și credincios. Oamenii harnici, din fire, nu de nevoie muncitori, sunt pioși și credincioși.

La Edimburg tânărul Toma a trăit singuratec, gândindu-se la părinții și la studiile sale, așa încât vieța sa lăuntrică, sufletească, se întări și mai mult. Cu toate că își iubea mult părinții, își impune într'o zi durerea să-i anunțe că nu poate îmbrățișa cariera pentru care îl destinaseră. Prea multă deosebire observase dânsul între vorba și fapta păstorilor; străbătuse în el spiritul critic al filozofiei și al științei, așa încât n'ar fi putut fi preot sincer. Și o vieță nesinceră i se părea nevrednică, insuportabilă, cu neputință de trăit.

Dar nici vre-o altă carieră nu-l ademenește, căci vedea că toate cer compromisuri, concesiuni, sacrificii sincerității. Și pentru dânsul nu există adevăr nici bucurie în a-

fară de împlinirea datoriei. Să fi nevoit să vorbești înainte de a face, să promiți ce nu poți face, să faci ce nu trebuie : atâtea umiliri, atâtea jertfe de sine, a celei mai bune părți din sufletul său, nu puteau fi primite de Carlyle cu niciun preț.

Dar atunci ce să facă ? Era sărac și nevoit să muncească într'un fel ; ba venise timpul să-și ajute părinții și pe frații mai mici. Ce să facă ? Să nesocotească aceste sfinte datorii ? Să moară el însuși de foame ?

Trebuințele sale erau cât se poate de mici. Dar, cum am spus, simțea nevoea să-și ajute familia. Se făcu deci repetitor, începu să dea lecțiuni în familii. În acelaș timp se puse să învețe limba germană și o învăță atât de bine încât curând ajunse s'o predea. Din când în când traducea și cărți franceze.

Studiul poezilor și filozofilor germani — Goethe, Schiller, Kant, Fichte — îl umple de entuziasm. O nouă concepție despre viață îi luminează sufletul și-l încălzește : o concepție conformă cu firea lui intimă și cu aspirațiunile lui secrete. Soarta omului nu-i, după cum crede mulțimea, satisfacerea poftelor trupești, animalice, ci lupta pentru adevăr și dreptate. Menirea noastră,

aici pe pământ, este să desăvârșim persoana noastră, ascuțindu-ne simțul adevărului, deschizându-ne întreaga inimă dreptății, întărindu-ne puterea de lucru. Religia noastră e cultul adevărului etern.

Din acel moment Carlyle e cucerit de eroism. Drumul vieții sale e croit printre stânci și spini, însă duce sigur la înălțimile cerești ale virtuții, ale eroismului, ale vieții trăite cu toată energia, cu deplină sinceritate, în slujba unui ideal pentru înobilirea vieții omenești.

Din acel moment, Carlyle, un biet fiu de țărani, își închină viața omenirii întregi—nu numai prezente, dar și viitoare—și ca un al doilea Luther al timpurilor moderne, trăește ca un apostol. Caută să cucerească oameni pentru eroism.

După o lungă logodnă, Carlyle se căsătorește cu Ioana Welsh, fica unui chirurg din Haddington, căreia îi dăduse lecții de limba germană. Ioana avea o fire veselă, glumeață, dar în același timp serioasă și meditativă, așa încât fu speriată mai întâi apoi fermecată de geniul lui Carlyle.

Pentru a se face vrednică de dânsul, care era sărac, Ioana își dete averea mamei sale văduve. Se stabiliră mai întâi la Edimburg, apoi se retraseră în singurătatea sălbatecă

din Craigenputtók și în cele din urmă locuiește în Londra.

Cu prețul multor lupte și a multor sacrificii, în mijlocul mulțumirei senine, pe care numai astfel de suflete pot s'o aibă, soții Carlyle își împliniră pânăla ultima suflare înaltul destin, pe care-l crezură vrednic de dânșii. De o independență sălbatecă, de o léalitate neînfrântă, ei primiră mai mulți ani lupta cu mizeria. Și când scrierile lui Carlyle îi aduseră bani destui, el îi împărți cu săracii.

Carlyle a dovedit astfel că un om, care are ce mânca și cu ce se îmbrăca, poate fi liber și fericit. Pilda lui de energie supraomenească ne îndeamnă la strașnica luptă pentru *Sinceritate*, sinceritate față de alții și de noi înșine, respect pentru conștiința noastră, fără de niciun compromis, fără de nicio rezervă, *orice s'ar întâmpla*. Fiind atât de sever cu el însuș, nu trebuie să ne mirăm că era nemilos și intransigent în judecarea valorii morale a contemporanilor săi. Carlyle a refuzat catedra ce i se oferise, precum și orice onoruri, afară de ordinul prusian „pentru merit“. A cerut să nu fie înmormântat în catedrala din Westminster — locașul de odihnă al oamenilor mari englezi—ci în cimitirul sărăcăcios din

Ecclefechan, alături de familia sa. El intră în nemurire la 10 Februarie 1881.

Vieța lui Carlyle fu o poemă eroică. Ce este opera lui, vom căuta să vedem într'o altă cronică.

Opera lui Carlyle

— Cultul eroilor —

Am văzut în cronică precedentă, cine a fost Carlyle; să luăm acum cunoștință de opera lui, care îi supraviețuește, care va trăi cât timp se vor găsi admiratori ai vieții energice, cât timp cultul eroilor va păstra adepți în omenire.

Carlyle a scris biografii, cărți de istorie și critică, pamflete politice, un roman filozofic și tot ce-a scris pornește dintr'un spirit atât de particular și însuflețit de atâta pasiune, încât ne interesează mai mult autorul decât opera.

Carlyle a trăit multă vreme ignorat de contemporanii săi. În Februarie 1835 scria că de douăzeci și trei de luni activitatea lui literară nu-i adusese nici cinci parale. În acelaș an termină însă primul volum din

Revoluția franceză, care îi creiază o reputație europeană. El trimise manuscrisul lui John Stuart Mill și aștepta să-i fie înapoiat pentru a-l da editorului, când primi înștiințarea că o servitoare nepricepută îl aruncase în foc. „Timp de trei zile, ne spune Carlyle, nu putui să beau nici să mănânc; eram buimăcit. Plecai la țară și timp de trei luni nu făcui altceva decât să citesc romanele lui Marryat“. Se puse însă din nou la lucru și în Ianuarie 1837 refăcu aceea ce nepriceperea sau neglijența distrusese într'un minut.

Anul următor apare *Sător Resartus*, care pune pe Carlyle în rândul cugetătorilor cei mai de seamă. Apoi: *Cultul eroilor*, *Trecutul și Presentul*, *Scrisorile și discursurile lui Olivier Cromwell*, *Pamfletele zilei din urmă* și *Viața lui John Sterling* sunt tot atâtea cuceriri în domeniul nesfârșit al gândirii.

Carlyle concepe istoria în chip cu totul personal. Istoria universală este pentru dânsul istoria oamenilor mari. Toate faptele, pe care le înregistrează istoria, nu sunt de cât manifestarea, rezultatul material al gândirilor ce au frământat pe oamenii mari trimeși în lume. Sufletul istoriei întregi a omenirii ar fi istoria lor.

Iată de ce Carlyle definește istoria: „o mină neseacă de biografii“. Caracteristica

fiecărei epoce se încarnează în oamenii săi mari, în eroii săi. De aceștia trebuie să se ocupe istoricul, să-i desmormânteze, să-i readucă la viață. Portretul lor deslușește vremea în care au trăit, viața lor rezumă și explică evenimentele epocii. *Revoluția franceză* este cea mai înaltă expresiune a acestui fel de a concepe istoria. Marea mișcare a poporului francez e descrisă, pictată ca să zic așa, în figurile conducătorilor săi mai însemnați.

Carlyle vede istoria ca un artist, ca un poet. Istoria e pentru dânsul adevărata poezie, căci realitatea bine interpretată e mai bogată decât închipuirea. Istoricul este un artist, un poet, dar în acelaș timp și un filozof. Tălmăcind bine realitatea, descoperă că ea este expresiunea voinței dumnezeiești, vălul străveziu sub care se ascunde în timp și spațiu misterul etern și nesfârșit.

Fiecare lucru poate fi luat într'un îndoit înțeles: într'un înțeles material, priceput de toți, bun pentru nevoile vieții, și într'un înțeles sublim, nepătruns de mulțimea oamenilor, bun pentru viața ideală, pentru hrana sufletului. „Pentru priceperea vulgară, spune Carlyle în curioasa sa carte *Sartor Resartus*, ce este omul? Un biped omnivor care poartă pantaloni. Dar pentru rațiunea curată, ce este omul? Un suflet,

un spirit, o aparițiune dumnezească. Există o ființă misterioasă ascunsă sub acest vestmânt de carne.

Carlyle vede în orice lucru, în orice întâmplare un simbol. „Creațiunea ni se înfățișează ca un curcubeu glorios; dar soarele care-i dă viață rămâne în spatele nostru, în afară de vederea noastră. Il simțim fără să avem o idee despre el. Simțim că acest univers este frumos și teribil, dar esența lui va rămâne fără de nume. De unde venim? Unde mergem? Simțurile nu răspund; știm numai că trecem de la un mister la altul, dela Dumnezeu la Dumnezeu. Descoperim în noi ceva mai presus decât căutarea fericirii: iubirea sacrificiului; iată partea dumnezească din sufletul nostru.“

Doctrina lui Carlyle a luat naștere din aplecarea și puterea lui de a căuta înțelesul intim al lucrurilor, înțelesul lor moral.

El a dat individului o însemnătate de căpetenie, în special valorii morale a individului. Religia constă pentru dânsul în sentimentul, în simțimântul idealului, în cultul celor pe care providența îi trimete să ne îndrumeze spre ideal.

Fiu de zidar, Carlyle a urmat meseria tatălui său, zidind însă — nu adăposturi de suflete — ci suflete care să înfrunte toate vijeliile vieții omenești.

Alfred Fouillée
Alfred Fouillée

O telegramă laconică a „Universului“ anunță moartea, trecerea în nemurire, a unuia din cei mai străluciți filozofi contemporani, Alfred Fouillée. Deși acest mare organ popular are de obiect principal să înregistreze faptele zilei, cred că va acorda un locșor și unui articol de omagiu cuvenit aceluia, care ne-a părăsit, după ce a îmbogățit cugetarea omenească cu idei, ce vor rămâne.

Oamenii de știință pură nu se bucură de popularitatea inventatorilor sau descoperitorilor în domeniul științei aplicate.

Cu toate acestea invențiunile și descoperirile practice se datoresc adesea teoriilor abstracte, care le-au perfecționat. În special filozofii nu trăesc fără de folos pentru omenire, după cum cred unii. Mai toate

progresele morale și sociale se datoresc speculațiunii filozofice: proclamarea drepturilor omului și ale ginților, mersul istoriei spre mai multă libertate și dreptate, spre arbitragiul între națiunile civilizate, etc. Dar, afară de aceasta, este vreun om atât de lipsit de suflet, încât să disprețuiască reflecțiunea asupra celei mai arzătoare probleme, care constituie miezul filozofiei? Există om, orcât de sărac cu duhul, care să nu-și fi pus, cel puțin odată în viața sa, sub o formă oricât de naivă, problema existenței? Marele filozof francez Alfred Fouillée, prin lărgimea orizontului și extraordinara putere a cugetării sale, aparține întregii omeniri, care îi datorește omagiu. Indeplinesc o pioasă datorie închinând cu toată smerenia și pătruns de durere aceste rânduri aceluia, care m'a învățat, prin opera sa, multe lucruri frumoase, care—fără să mă cunoască—mi-a trimis cuvinte de felicitare și încurajare cu ocazia scrierei mele „*La Morale selon Guyau*“ pe care apoi a citat-o în ultima ediție a studiului său „*La Morale, l'art et la religion d'après Guyau*“ (ediția VI, Félix Alcan). Imi pare rău că nu posed, aci la Sinaia, acea frumoasă scrisoare, din care se vede că în ființa lui Fouillée omul era la înălțimea cugetătorului.

Alfred Fouillée încetează din viața tru-

pească subit la vârsta, de 74 ani, aflându-se în Lyon. Din cauza sănătății sale șubrede părăsise de mulți ani Parisul, unde a fost până în 1879 conferențiar la Școala normală superioară, și locuia mai ales la Menton. Șubreda lui sănătate nu l'a împiedicat însă să lucreze aproape cu aceeași regularitate, cu care apare lumina soarelui lăsând în urma lui o operă uriașă, 20 de rânduri nu mi-ar ajunge, poate, ca să numesc toate titlurile cărților și broșurilor sale. Articole de revistă, nenumărate. Colabora la „Revue des deux mondes“, „Revue philosophique“, „Revue de Métaphysique et de Morale“, ș. a.

Operile sale de căpetenie (cam greu să aleg, dar înfârșit!) sunt: *La liberté et le déterminisme* (teza de doctorat), „*La psychologie des idées-forces*“ și „*Critique des systèmes de morale contemporains*“. Cum se întâmplă foarte adesea (lucru explicabil), Fouillée a fost mai norocos în critica, pe care a adresat-o deosebitelor doctrine morale, decât în munca sa de a constitui o doctrină proprie.

Cu toate criticile ce i s'au adresat, teoria sa despre forța ideilor, teorie generatoare a întregului său sistem de gândire, nu-i lipsită de valoare. Ori-ce idee, susține

Fouillée, este o forță, adecă este un început de acțiune. Nu există o barieră între concepțiunea unui act și săvârșirea lui, nici nu-i neapărată trebuință de ajutorul vreunui mobil, vreunui sentiment, între cele două momente ale activității. Adesea e destul să ne gândim la ideea unei acțiuni pentru ca acțiunea respectivă să urmeze imediat. De pildă, mă deștept din somn, mă gândesc să mă scol și mă scol.

Foarte adevărat, așa se întâmplă în cazul acțiunilor simple sau obișnuite. Dar când are loc între deosebite idei o ciocnire, care ne face să deliberăm, atunci sentimentul hotărăște adesea, în timp ce ideea rămâne neputincioasă.

Dacă, atunci când ne deșteptăm din somn, ne vine și ideea de a mai ațipi puțin sau de a lua drumul visărilor, atunci se va naște o luptă cu ideea de a ne scula, luptă al cărei rezultat depinde de caracterul sufletului în care se desfășoară, de obiceiurile lui, de starea organismului din acel moment și de multe împrejurări. În această luptă ideea, care nu primește ajutorul vreunui sentiment, cade învinsă.

Afară de aceasta s'a mai obiectat că ideile pure, curat abstracte, fiind lipsite de orice element sensibil, n'au nici o putere.

Fouillée a combătut zeci de ani într'una această critică susținând că ideia este o forță prin ea însăși, că sentimentul pe care îl creează ideia și prin care ne împinge la acțiune, nu-i decât instrumentul ideii.

Fouillée intră în marea familie a lui Socrate, Platon, Descartes, care a crezut în puterea ideilor.

Tolstoi

O tristă veste m'a făcut să închin câteva rânduri de slăvire pioasă apostolului religiunii bunătăței, genialului interpret al filozofiei iubirei. Eram să iau eri condeiul pentru a protesta în contra ciudatelor explicațiuni ce se dedeau cu privire la pretinsa „fugă“ a lui Tolstoi. Dar m'am gândit că prea sunt nesocotite. Cine cunoaște pe apostolul din Yasnaja-Polyana nu s'a mirat de loc de hotărârea lui eroică de a rupe, în pragul morței, cu felul falș de viață în care era silit să trăească și a petrece puținele zile ce-i vor mai fi rămas în deplină conformitate cu doctrina lui.

Cât trebuie să fi suferit bătrânul Tolstoi de contradicțiile în care trăia! El propovăduia întoarcerea la viața naturală, era convins că simplitatea traiului țărănesc e

mai potrivită cu adevăratul rost al vieții — și trebuia să trăiască în mijlocul unui lux exagerat. Locuința lui — un palat. Li-niștea lui adesea turburată — nu de admira-tori și credincioși, căci aceștia nu-l su-părau niciodată — ci de „nobilii“ curioși, cari voiau să aibă onoarea de a fi prânzit cu dânsul, sau de oameni de afaceri. La masă, el, îmbrăcat într'o simplă bluză țără-nească, era servit de doi lachei în haine negre. Persoana sa, convorbirea și scrie-rile sale erau exploatare cu lăcomie de fiii și soția sa. Nici că se poate închipui mai mare constrângere decât a nu fi lăsat să dăruiești pe dată omenirii ideile pe care ți le inspiră Dumnezeu !

Căci nu cred să existe cineva, care să se îndoiască de sinceritatea doctrinei lui Tolstoi. Citindu-l, ești pătruns de accentul plin de căldură pornit din inima lui. A simțit aceea ce a scris ; n'a înșirat vorbe. Toți cari au avut norocul să-l vadă, au rămas fer-mecați de bunătatea lui îngerească. Simplu în ținuta lui, neavând în buzunar decât câteva copeici, fără îndoială că și-ar fi împărțit averea cu țărani, dacă ar fi fost lăsat în voe.

Predicând cu fapta, Tolstoi s'a făcut a-gricultor, a trăit laolaltă cu țărani, cari, atrași de virtutea lui, aveau pentru dânsul

un adevărat cult. Cu vorba a însuflețit pe mulți învinși ai soartei, cari nu știau că în însuș sufletul lor se găsea izvorul tămăduirii.

Nu cunosc în ce măsură colonia tolstoiană a realizat fericirea evanghelică promisă de fondator. Incercarea ei, făcută de însuș Tolstoi împreună cu plugari din vecinătate, rămâne însă o manifestare de înaltă morală, menită să umbrească lipsurile veacului expirat.

Și nu de nevoie, nici din naștere adoptase Tolstoi viața simplă. Urmaș de nobili, crescut în bogăție și lux, fiind ofițer și luând parte la războiul Crimeiei iar în timp de pace călătorind și petrecând în societatea nobililor, apoi bogat proprietar de pământ, el s'a făcut pe rând : învățător de școală, cismar și plugar, pentru ca să cunoască toate stările.

Din această experiență a lucrurilor și oamenilor, Tolstoi s'a ales cu bunătatea și mila și cu o simpatie lărgită pentru toată omenirea.

Încă din anul 1878 Tolstoi a început să răspândească ideile sale religioase și morale. El se adresează tuturor oamenilor, fără deosebire de confesiune, visând convertirea tuturor la creștinismul primitiv. „Cine înțelege doctrina lui Christ, va avea credință

în el, căci această doctrină e adevărul“ — ne spune Tolstoi în opera *Religia mea*. Mai târziu, pentru a dovedi necesitatea de a se întoarce la concepțiile originale ale lui Isus arată în scrierea *Evangelii* că D-zeu fiind spirit și trebuind să fie adorat cu spiritul, meditarea Sfintei Scripturi ajunge credincioșilor și face de prisos orice cult extern.

Morala lui Tolstoi e curat evangelică; se poate rezuma în următoarele cinci porunci: iubește pe aproapele tău, nu comite adulter, nu te lega cu jurământ niciodată, nu întrebuința violența împotriva nimănui, nu urî pe oamenii de altă rasă. Convingerea lui Tolstoi e că s'ar putea realiza pe pământ idealul de înfrățire omenească, dacă fiecare ar renunța la interesele egoiste. El ne sfătuește chiar să ne ferim de afecțiunile și prietenii particulare, pentru a ne devota din toată inima colectivității. Fericirea curată și adevărată o vom găsi în cultura sufletului nostru, în simpatia cu toți oamenii, cu toate ființele, cu întreaga natură și în aspirația către ideal.

O observație fecundă a lui Tolstoi e aceea a zădărniciilor tuturor încercărilor de reformă socială pe calea decretelor și a legilor. Reformele sociale nu se pot realiza cu sila; pentru a fi reale și temeinice, trebuie să isvorască din adâncimile conștiinței fiecărui om.

Inzestrat de minune cu multe însușiri sufletești, Tolstoi a avut curajul să renunțe la prerogativele nașterii și averi pentru a se devota apostolatului religios și a învăța pe desmoșteniții de soartă să trăiască viața cea adevărată. În secolul nostru utilitarist, Tolstoi a dovedit că toate serviciile diplomației, politice, științelor și industriei nu fac atâta bine omenirii cât o rază de ideal întăritor.

Vieața lui Tolstoi

Deja moartea apostolului din Yasnaia-Poliana au apărut nenumărate biografii; una din cele mai bune și mai frumos scrise este „*Vie de Tolstoi*“ de *Romain Rolland* publicată de librăria Hachette & C-ie.

D. Romain Rolland a cunoscut scrierile lui Tolstoi chiar dela traducerea lor în franțuzește în anii 1885—1887, pe când era elev al școlii normale superioare din Paris. Și chiar de atunci a devenit un admirator al marelui scriitor rus. Având o simpatie atât de veche, era chemat deci să ne dea o icoană frumoasă a unuia din cele mai nobile suflete ale secolului.

Tolstoi a trăit o viață atât de intensă, atât de frământată și de bogată cum rare ori se întâmplă; viață, în care vițiul s'a a-

mestecat cu virtutea, toate virtuțile cu toate viciile—da, cu toate viciile — afară de unul singur: minciuna, pe care a combătut-o până la ultimele ei redute.

În tinerețe a gustat beția libertății, patimile care se ciocnesc ca norii unei nopți vijelioase, luminată doar din când în când de scăpărări amețitoare—crize de iubire și extaz, vedenia Celui veșnic... Apoi seninul celor dintâi ani de căsnicie. Fericirea pe care o dau iubirea, arta, natura și deplina folosință a puterilor sufletești...

Și apoi frământarea preocupărilor înalte, preocupările destinului omenesc. Tolstoi plânge amar viața lui trecută, „crimele“ lui din trecut :

„Simt suferințele iadului. Imi amintesc toată nemernicia mea din trecut și aceste amintiri nu mă părăsesc, îmi otrăvesc viața. Deobicei îi pare rău omului că nu păstrează memoria după moarte. Ce fericire că-i așa! Cât aș suferi, dacă în viața cealaltă mi-aș aminti tot răul pe care l-am săvârșit pe pământ!“

Și, în cele din urmă, Tolstoi își dă seama că nici la bătrânețe n'a ajuns să pue de acord fapta cu gândul, să-și înfăptuească ideile, să-și trăiască doctrina. Epoca cea mai dramatică din frământata lui viață.

Timp de 13 ani bătrânul Tolstoi e muncit de gândul de a-și părăsi familia pentru a trăi în plină înțelegere cu el însuși, cu preceptele lui.

S'a găsit printre hârtiile lui Tolstoi o scrisoare admirabilă, pe care o destinase soției sale. Poartă data 8 Iunie 1897. Imi pare rău că n'am loc s'o transcriu toată:

„De mult timp, scumpă Sofie, sufăr din pricina neîmpăcării vieții cu credințele mele. Nu pot să te silesc a-ți schimba nici traiul nici deprinderile tale. N'am putut nici să te părăsesc până acum, căci gândeam că prin depărtarea mea aș lipsi copiii, prea tineri încă, de unica influență pe care aș putea-o avea asupra lor și că v'aș pricinui tuturor multă supărare. Dar nu mai pot urma să trăesc cum am trăit acești 16 ani din urmă, când luptând împotriva ta și necăjindu-te, când eu însu-mi căzând în ispită copleșit de influențele care mă'nconjură și cu care m'am deprins. M'am hotărât acum să fac ceea ce voiam să fac de mult timp: să mă duc... După cum Indienii ajunși la al șeaizecilea an, se duc în pădure, după cum fiecare om bătrân și religios dorește să închine ultimii ani ai vieții sale lui Dumnezeu — iar nu glumelor, jocurilor de cuvinte, cleветirilor, tenisului, tot astfel ș

eu, ajuns la șaptezeci de ani, doresc din toate puterile sufletului meu liniștea, singurătatea, și dacă nu o deplină înțelegere, cel puțin nu atâta nepotrivire între viața și conștiința mea... Vă rog dar să mă ertați, dacă fapta mea vă întristează.- Adio, scumpa mea Sofie. Te iubesc“.

Dar după ce a sfârșit scrisoarea, în loc s'o trimeată soției, o ascunse printre hârtiile sale... Hotărârea lui slăbise. Remușcarea însă nu l-a părăsit. Se întreba adesea:

— *Ei bine, Leon Tolstoi, trăești tu după principiile pe care le predici?*

Și răspundea zdrobit:

„*Mor de rușine, sunt vinovat, merit disprețul... Totuși comparați viața mea de altă dată cu cea de acum. Veți vedea că mă silesc a trăi după legea lui Dumnezeu“...*

Pe urmă aproape de moarte repeta:

„Nu sunt un sfânt, nu m'am dat nicio dată drept sfânt... Dar dacă mă socotiți ca un om slab, atunci apar ceea ce sunt în realitate: o ființă de plâns, dar sinceră care a dorit întruna și din tot sufletul și care dorește încă să ajungă un om bun, un bun slujitor a lui Dumnezeu“.

Chinuit de aceste remușcări a dus-o până în ultimele zile, când luă, poate în frigiditatea morții, drumul pribegiei, bătând la ușa

unei mănăstiri îndepărtate. Dar nici acolo n'avu liniște decât o noapte, fiind descoperit. Fugi mai departe dar pe drum fu doborât de greutatea anilor și, după o scurtă boală, Duminică 20 Noembrie 1910, veni și pentru dânsul „izbăvirea“, „moartea, moartea binecuvântată“.

Channing

Spuneam în scrierea mea „*Educația prin sine însuș*“ că nu cred să existe mijloc mai bun de educație decât contactul cu oamenii superiori și citirea biografiei persoanelor celebre din trecut. Acela care ar întreprinde conștiincios publicarea vieților ilustre din epoca modernă, ar aduce un mare serviciu tinerimei noastre și prin urmare neamului nostru întreg. În așteptarea unui *Plutarch* român mă voi folosi de coloanele „*Universului*“ pentru a schița din când în când câte una din figurile inspiratoare de ideal și dătătoare de energie.

Channing, după cât știu, e foarte puțin cunoscut în țară la noi; memoria lui e scumpă însă americanilor și, judecând după numărul edițiilor operei sale, se bucură de o mare popularitate. Vieța lui Channing,

pe care ne-o povestește nepotul său, nu-i de natură a provoca interesul cititorilor setoși de emoții: e manifestarea unui înțelept, care n'a avut altă patimă decât pentru adevăr și dreptate. Vieța lui Channing nu înfățișează alte evenimente decât publicarea scrierilor sale, mai ales a celor în care cu un curaj și o elocvență admirabilă a urmărit suprimarea sclaviei și a traficului cu Negrii. Timp de 40 de ani el a fost apostolul ideilor umanitare, apărătorul și povățuitorul devotat al celor mulți și umiliți. Intr'un cuvânt, vieța lui Channing se rezumă în propagarea ideilor sale. Să trecem repede în revistă aceste idei.

Channing are încredere în valoarea și puterea rațiunii omenești: de aceea e un aprig susținător al libertății de gândire și un mare propovăduitor al respectului pentru individ. El a protestat totdeauna cu energie în contra celor care și închipuesc că interesul general poate fi satisfăcut prin sacrificarea drepturilor particulare. Channing repetă mereu că omul nu e făcut pentru societate, nici cetățeanul pentru Stat, ci dimpotrivă Statul și societatea au menirea să garanteze drepturile individului. Omul nu e ca o roțiță într'o mașină, fără altă valoare decât aceea a serviciului pe care-l îndeplinește; — omul e o ființă liberă

și rezonabilă, făcută pentru a se cârmui singură.

Acest respect atât de adânc pentru natura omenească mai provenea și din puternica simpatie pe care o simțea Channing pentru semenii lui. El împărtășește raționalismul și multe din iluziunile secolului al XVIII și este însuflețit de filantropie într'o măsură necunoscută mai înainte. Niciodată nu s'a manifestat atât de puternic și sub atâtea forme mila pentru oricine suferă, pentru toți cei apăsați : dovadă numeroasele instituțiuni de protecție a copilăriei, a bătrâneței, a mizeriei, a celor bolnavi, chiar și a celor liberați din închisoare precum și o dorință din ce în ce mai răspândită pentru îmbunătățirea traiului claselor muncitoare.

Channing s'a ocupat toată viața de educarea lucrătorilor. El a voit să le ridice starea, dar procedând ca un reformator creștin, fără a împărtăși credințele socialiste. Nu aștepta înălțarea clasei muncitoare de la schimbarea organizării politice și sociale, ci dela ridicarea morală a fiecărui muncitor. Omul trebuie să caute în sine puterea și fericirea, prin dragostea datoriei, tăria voinței, cultura spiritului.

Aceste însușiri orice lucrător le poate dobândi, întărindu-și judecata prin reflec-

țiune și citire, întărindu-și caracterul prin gustul de lucru și practica binelui. Lucrătorul, care va urma calea aceasta, se va simți mulțumit că trăește, ceea ce nu simt mulți bogați, din cauza trândăviei lor. Munca e școala caracterului și a fericirii.

Soluția problemei sociale—după părerea lui Channing—o poate da numai creștinismul. Ridicând individul, alungând din spiritul lui neștiința și din inima lui patimile rele, religia creștină va face din fiecare om un cetățean luminat, drept și demn de poziția lui:—în timp ce reformele sociale făcute pe cale legislativă nu dau nici un rezultat, căci un guvern, orice formă ar avea, împărtășește toate viciile societății pe care o guvernează.

Problema democrației nu este o problemă politică în înțelesul comun al cuvântului—toate combinațiile, toate născocirile constituționale, toate formele de guvern sunt neputincioase s'o rezolve—*problema democrației e o chestiune de educație*. Numai niște școli bine conduse, numai o educație generală pot da popoarelor moderne adevărata libertate și adevărată egalitate.

Și această instrucție și această educație nu cade numai în sarcina Statului, ci în a oricărei familii, în sarcina tuturor asociațiilor a tuturor indivizilor capabili. Cât timp nu

vom pune cu toții umărul la această operă, care întrece în importanță pe toate celelalte, nu vom căpăta egalitatea de condiții, care constituie gloria democrației.

O societate propășește — nu scoborând pe toți membrii săi la acelaș nivel, prin mijloace administrative sau revoluționare — ci dimpotrivă ridicând pe cei săraci la ideile, sentimentele, la satisfacțiunile intelectuale și morale a celor bogați și fericiți. Progresul uimitor, pe care l-au îndeplinit Statele-Unite, nu se datorește întâmplării, ci între altele mai cu seamă concepției pe care o au locuitorii acestei țări despre viața individuală și socială.

Nansen

— Un martir al științei —

— —

Expedițiunea lui Amundsen la polul sud — despre care a vorbit la timp „Universul“ — mă face să mă gândesc la cealaltă expediție, tot așa de măreață, pe care o întreprinsese Nansen la celalt capăt al pământului.

Această întreprindere eroică pentru cucerirea deșerturilor înghețate dela nord e povestită admirabil de însuș Nansen. Din fericire avem în limba noastră două traduceri ale minunatei povestiri, pe care o recomand călduros tuturor iubitorilor de fapte îndrăsnețe și frumoase, tuturor admiratorilor vieței energice și nobile, într'un cuvânt, tuturor cititorilor mei.

De vor urma sfatul acesta prietenesc, îi dispensez să citească restul articolului de față,

în care îmi propun să schițez figura măreață a lui Nansen, așa cum îmi apare din faptele și cugetările lui.

De la început mă uimește împerecherea gândului cel mai îndrăzneț cu o prevedere și o tenacitate rară pentru înfăptuirea lui. Gânduri vitejești nasc în multe suflete; dar adesea rămân niște visuri frumoase, sau se compromit printr'o încercare nechibzuită de a le îndeplini. Nansen însă își dă bine seama de greutatele întreprinderii și ia toate măsurile spre a le învinge. Timp de nouă ani de zile se pregătește de drum cu o iscusință și cu o răbdare ce arată că în el s'a întrupat omul de știință cu omul de acțiune.

Înainte de a se hotărî la mărețul pas spre necunoscut, Nansen a cercetat cu deamănuntul toate călătoriile întreprinse înaintea lui în ținuturile polare, greutatele ce au întâmpinat și cauza pentru care nu și-au ajuns ținta finală. Iată de ce nu trebuie să ne mirăm că înduioșarea și mâhnirea au putut străbate într'un suflet de viteaz: „Ziua de 24 Iunie 1893 e sărbătoarea verii. Pentru noi însă această zi vine plină de mâhnire; e momentul plecării. Pășesc trist pragul și cobor singur prin grădină, spre prundișul unde m'așteaptă barca de pe *Fram* (numele corăbiei). În urmă-mi las tot

ce am mai drag pe lume. Când am să mai văd pe aceste ființe scumpe? Mica mea Liv e colo, la fereastră, și bate din palme. Biata fetiță! Din fericire, ea nu știe... Ziua aceasta, a plecării noastre, a fost cea mai tristă din toată călătoria“.

Ce suflet ales ne descopere aceste câteva cuvinte! Odată imbarcat pe *Fram*, Nansen renunță la sine, renunță chiar la familia sa, considerându-se numai ca soldat al întreprinderii ce și-a propus spre a mări domeniul științei omenești și a face cinste patriei sale, Norvegia.

În cursul celor trei ani, cât a ținut fantastica călătorie, abea de câteva ori îl cuprinde dorul de acasă și atunci viteazul soldat și martir al științei luptă împotriva lui însuș.

26. Octombrie 1893. „Acum gheața și marea ne desparte (Nansen se gândește la soția lui). Pentru câtă vreme? De bună seamă, pentru mult timp. Voiu însă să mă scutur de gândurile astea triste...“

Câte greutăți și suferințe a avut să nfrunte Nansen în călătoria pe gheață, nici nu ne putem închipui. La 25 Martie 1895 se afla pe oceanul înghețat împreună cu tovarășul său de drum Johansen. Corabia fusese părăsită de îndată ce n'a mai putut străbate prin sloiurile de gheață. „În timpul

zilei, notează Nansen în jurnalul său, aburii care ne es din trup se întăresc la suprafața lăuntrică a cămășei și pantalonilor, formând o pătură de ghiață. Membrele ne sunt astfel încleștate într'o scoarță cristalină, cu desăvârșire țeapănă. Mânecele hainei mele sunt tari ca piatra și din cauza frecării cu această scoarță zgronțoroasă și tăioasă, carnea mi-i scrijălată în brazde adânci. Rana dela brațul drept trebuie să fi fost pișcată de frig, așa încât s'a făcut din ce în ce mai adâncă și-a ajuns la os... semnul îl voi purta de bună seamă toată viața".

Dar ca să arăt ce-a suferit Nansen în călătoria lui la pol, ar trebui să transcriu întreaga lui povestire. Toate cuvintele abstracte, care s'ar putea întrebuința, n'ar fi deajuns. Această tortură a prevăzut-o Nansen, a primit-o de bună voie, îndemnat de gândul că va sluji știința, că va face cinste Norvegiei.

Ceea ce l-a chinuit mai mult pe Nansen a fost îndoiala asupra isbândeii pentru care se jertfise. El nu era însă omul care să dea înapoi. „E nevrednic de un bărbat să-și ia o sarcină, apoi s'o lase baltă, după ce a început-o. O singură cale ne este deschisă: înainte!".

Înainte a mers cât i-a fost fizicește posibil, ajungând până la 86° 13 latitudine,

până unde nimeni nu mai pusese piciorul.

Nansen rămâne o pildă vie de culmile la care se poate înălța sufletul unui om, care nutrește un ideal în viața lui și nu se dă în lături dela nici o greutate, înfruntă orice suferință, spre a-l îndeplini.

Nansen a cunoscut toată gama simțimintelor omenești. Martir al științei, mare patriot, el este de o modestie rară și se înduioșează ca un copil de propriile lui fapte frumoase. Vorbind despre primirea triumfală ce i s'a făcut la înapoiere, spune: „Bătrâna noastră mamă, Norvegia, mândră de opera ce-am îndeplinit-o, vrea parcă să ne strângă duios la sân, ca să ne mulțumească pentru truda suferită. Cu toate acestea noi nu ne-am făcut decât datoria și ne-am îndeplinit sarcina ce luasem asupra-ne“. Apoi amintindu-și de dimineața ploioasă când părăsise țărmul Norvegiei spre a se aventura în necunoscut: „De atunci au trecut trei ani. Am lucrat, am sămănat; acum timpul culesului a sosit. În inima mea plâng de bucurie și de recunoștință“.

Ce om!

Virgilii F. Vasilescu

Cum ajunge cineva om

Pentru tinerii cu oarecare instrucție nimic nu poate fi mai interesant decât citirea memoriilor oamenilor mari. Acolo se găsește un curs de morală și de educație în *acțiune*, care constituie o călăuză și un îndemn admirabil spre a perfecționa ființa noastră și a trăi o viață cât mai vrednică.

Se crede de obicei că oamenii mari sunt opera naturei. Nu tăgăduim acest lucru, dar observăm că memoriile lor arată că ei au fost în același timp propria lor operă, că au ajuns *oameni* printr'o muncă metodică și stăruitoare. Sperând că voi aduna cândva într'un volum paginile caracteristice din viața oamenilor vrednici de imitat, voi pune, de câte ori timpul îmi va permite, la dispoziția numeroșilor cititori ai „Uni-

versului“ câte unul din aceste modele de viață.

Benjamin Franklin, filozof, fizician și om de Stat american, s'a născut la Boston în 1706. Era fiul unui modest fabricant de lumânări. Fiind sărac și trebuind să învețe un meșteșug spre a-și asigura existența, intră ca ucenic în fabrica tatălui său; dar neplăcându-i această meserie, intră apoi ca ucenic în tipografia fratelui său. După o viață plină de muncă stăruitoare, Franklin izbuti să deschidă o tipografie a lui. Din acel moment, putând dispune de mai mult timp liber, începu să-și facă propria lui cultură. Fondă un jurnal și publică almanahul zis „al bunului Richard“, în care dedea povețele, pe care le scosese din viața lui. Acest almanah avu un succes enorm. Franklin fiind încurajat, fondă un club de lectură, o bibliotecă, un spital, o societate de asigurare contra focului (cea dintâi societate în acest scop) și luă multe alte inițiative frumoase. În acelaș timp se ocupă de știință și inventă paratrăsnetul, fapt pentru care a fost ales membru al academiei franceze și al societății științifice din Londra. Intră apoi în viața politică și contribui foarte mult la independența Statelor-Unite.

Iată acum pe scurt una din disciplinele

la care s'a supus Franklin spre a se cultiva, spre a scoate din puterile cu care l'a înzestrat natura un om cât mai superior.*)

„Imi formai, ne spune Franklin în autobiografia sa, planul îndrăzneț și anevoios de a ajunge la perfecțiunea morală. Doream să-mi petrec viața fără de nici o greșeală ; voiam să fiu stăpân peste tot ce m'ar fi putut duce la greșală : aplecarea naturală, societatea și deprinderea.

„Fiindcă cunoșteam sau credeam că cunosc binele și răul, nu înțelegeam pentru ce n'aș putea face binele și să mă feresc de rău. Ca să-mi ajung scopul, adoptai următoarea metodă :

„Sub 13 titluri coprinsei toate virtuțile pe cari atunci le priveam ca necesare sau de dorit și alăturai pe lângă fiecare câte o scurtă învățătură, care arăta pe deplin întinderea ce dam însemnătăței lor.

„Acele virtuți erau : sobrietate, tăcere, ordine, rezoluțiune, economie, aplicare, sinceritate, justiție, moderațiune, curățenie, liniște, castitate și umilință.

„Făcui un caet, în care pentru fiecare virtute destinați o pagină liniată cu roșu în șapte coloane — adică câte una pentru

*) Amănunte se găsesc în cursul meu despre *Educația prin sine însuși* și conferința dela Ateneu cu același subiect.

fiecare zi. Puteam însemna astfel toate greșelile pe care, după cercetarea mea, vedeam că le făcusem în ziua aceea în contra vreunei din cele 13 virtuți.

„Mă hotărâi să observ cu strășnicie în curs de o săptămână, una după alta fiecare virtute. Astfel în prima săptămână grija mea de căpetenie fu să mă feresc de cea mai mică greșeală contra temperanței, lăsând celelalte virtuți în voia întâmplării, dar însemnând în fiecare seară greșelile făptuite contra lor. Dacă în prima săptămână mă credeam destul de pregătit în practica primei virtuți, încercam să-mi întind atențiunea asupra virtuții de a doua și procedând tot așa până la cea din urmă virtute, putui să fac un curs complet în 13 săptămâni și să-l repet de patru ori pe an.

„După cum grădinarul nu caută să smulgă toate buruienile deodată, ceea ce ar întrece puterile sale, ci îngrijește mai întâi de o brazdă și nu trece la aita până n'a isprăvit cu cea dintâi, tot astfel și eu speram să gust plăcerea de a vedea în paginile calendarului meu progresele pe care le făceam în fiecare virtute, prin scăderea treptată a numărului însemnărilor. Imi propusei în sfârșit, să reîncep de multe ori această metodă până ce voi ajunge să am fericirea

să văd livretul meu alb după o cercetare de 13 săptămâni“.

Citind memoriile lui Franklin, rămâi uimit de ce poate să facă un om, care nu se dă în lături dela nici o greutate. Franklin a fost și va rămâne tipul omului, care se ridică prin propriile sale forțe dela treapta cea mai de jos a societății la cele mai înalte onoruri.

Cum ajunge cineva om
Cum ajunge cineva om
Cum ajunge cineva om

Cum ajunge cineva om

Cel mai bun mijloc de a se perfecționa ar fi contactul cu un om superior, căci puterea exemplului e mai mare decât cele mai elocvente sfaturi. Sfaturile se pot prinde sau nu și chiar când sunt ascultate, adesea se uită repede. Dar e cu neputință să trăiești împreună cu un om energic și metodic, cu un om de caracter, fără să fii influențat de dânsul. Pe nesimțite capeteți gust de lucru, contractezi ceva din obiceiurile lui cele bune.

Din nefericire oamenii superiori sunt numărați; puțini au prin urmare norocul să vină în contact obișnuit cu dânsii. În lipsa acestor modele vii de purtare, cată să ne însuflețim pentru o viață înaltă citind memoriile oamenilor mari.

În articolul precedent am arătat cum bio-

grafia lui Franklin constituie un model de viață vrednic de imitat, am arătat una din metodele sale de perfecționare morală, grație căreia fiul unui lumânărar sărac a devenit o celebritate a timpului „Urmașii mei—spune Franklin—vor fi poate fericiți să cunoască mijloacele pe cari le-am întrebuintat și cari, grație Providenței, au reușit atât de bine. Aceste mijloace pot servi de model acelorora dintre dâșii cari, găsindu-se în împrejurări asemănătoare, le-ar imita. Fericirea pe care am avut-o în viața mea, m'a făcut adesea să gândesc, că dacă ar fi să mai trăiesc odată, aş voi să urmez acelaș drum, dela primul pas până la cel din urmă“.

Fiindcă metoda arătată în precedentul meu articol a interesat pe unii din cititori, revin spre a o completa.

Franklin a observat că nu e de ajuns ca omul să fie convins că e în folosul lui să fie cât mai virtuos, mai trebuie să întreprindă cu metodă și cu stăruință un plan de perfecționare potrivit cu natura lui proprie și împrejurările în care trăește.

Una din deprinderile de căpetenie pe care Franklin s'a silit s'o capete, și care i-a fost de mare folos în viața lui atât de bogată, e *ordinea*. El o rezumează în următoarele două propozițiuni: „Fiecare lucru la locul său și fiecare acțiune la timpul ei“.

Pentru a se asigura de buna întrebuințare a zilei, Franklin și-a alcătuit următorul plan :

Dimineața dela 5—8 : scularea, rânduirea treburilor zilei și dejunul ; dela 8—12 : la lucru.

După prânz dela 12—2 : masă și lectură ; dela 2—6 : lucru ; dela 6—10 seara orânduirea fiecărui obiect la locul său, masa, distracție sau conversație și înainte de culcare cercetarea activității din cursul zilei.

Noaptea dela 10—la 5 dim. : somn.

E de necrezut câtă silință și-a dat Franklin ca să urmeze exact acest plan. Totuș el era adesea în imposibilitate să-l execute, din cauza călătoriilor sale și a relațiunilor cu lumea. Bun cunoscător al oamenilor în mijlocul căror trăia, el își dedea seama că nu le putea pretinde aceeaș exactitate în relațiunile cu dânsul : ar fi fost să se expună ridicolului, dacă nu chiar urei și invidiei. De aceea, pentru a nu-și pierde prietenii, era indulgent cu dânsii ; păstra severitatea numai pentru sine.

Grație planului de care am vorbit mai sus și a strictei observări a purtării sale, Franklin a isbutit să dobândească cele 13 virtuți ce-și propusese și a fost fericit până la vârsta de 79 de ani, când a scris me-

moriile sale. El atribuia *cumpătării* sănătatea de care s'a bucurat toată viața sa; *activității* și *economiei*, averea pe care și-a agonisit-o singur, serviciul pe care l-a adus țării și reputația pe care a câștigat-o printre oamenii instruiți. *Sincerității* și *dreptății* sale se datorește încrederea pe care i-au acordat-o concetățenii și onorurile la care l-au ridicat. Însfârșit, practicarea tuturor virtuților citate a făcut ca Franklin să aibă până la adânci bătrânețe un caracter și un astfel de umor, încât chiar și tinerilor le plăcea tovărășia lui.

Gloria și fericirea lui Franklin se datoresc prin urmare unei munci metodice și stăruitoare, însuflețită de credința că *orice om poate să răzbată în lumea aceasta, dacă își face un plan potrivit naturei sale și dacă renunță la toate plăcerile, la toate ocupațiile, care l-ar putea îndepărta dela proiectul său, astfel ca realizarea scopului ce urmărește să fie singura sa preocupare.*

Din fiu de săpunar, Om plin de glorie

În recreație la școala primară din Tunari.

— „Ce este tatăl tău?“ întrebă Petrică pe Ionel.

— „Tatăl meu e negustor“.

— „Al meu este avocat“ zice Petrică cu fudulie.

— „Al meu este mai mare, e inginer“, întrerupe Nicu cu voce triumfătoare.

În timpul acesta Mișu, băiatul lui Ion cismarul din apropierea școalei, asculta cu mâhnire deoparte această convorbire a camarazilor săi. De ce trebuia însă să-și facă sânge rău? Tatăl său era un biet cismar, dar om de treabă și harnic; muncea de dimineață până'n seară și uneori până târziu noaptea, numai ca să agonisească pâine copiilor și să aibă cu ce-i trimete la învă-

țatură. Câte odată, seara, după masă, lua pe Mișu pe genunche și mângâindu-i părul, îi spunea visurile sale — cum, dacă se va sili îl va da la liceu și apoi, dacă se va sili, îl va da la universitate.

Nu doar că Ion socotea că meseria lui e rușinoasă; orice meserie dacă e împlinită cu pricepere și cu cinste, e frumoasă și vrednică de stimat; dar sunt unele meserii mai grele, mai neplăcute, altele mai ușoare și mai plăcute. Ion, ca un bun părinte, dorea ca Mișu să învețe carte, așa încât să poată avea o meserie mai plăcută decât dânsul.

Mișu răspundea, într'adevăr, tuturor speranțelor tatălui său; era cel dintâi în clasa IV primară și tot întâiul fusese în celelalte clase.

Se întâmpla uneori ca colegii lui, uitând că sunt feciori de advocați, de medici sau ingineri, să-l roage pe dânsul să le arate la o problemă de aritmetică. Mișu le arăta în totdeauna cu dragă inimă, neținând seamă că aceștia nu-l primeau și pe dânsul în jocurile lor.

În ziua când auzi pe camarazi lăudându-se care mai de care cu meseria părinților, Mișu veni cam trist acasă. Întrebat dacă nu e bine sau dacă cumva n'a știut lecția, dânsul arată pricina mâhnirii sale.

Atunci tatăl său îi povesti cum copilul unui săpunar sărac, Franklin, prin silința lui întrecând pe foarte mulți copii răsfățați, a ajuns un om mare, lăudat și prețuit de toată lumea și despre care se va vorbi în totdeauna în istoria țării sale.

„Era în anul 1731, începu să povestească el. Pe atunci Filadelfia era cel mai mare oraș din Statele-Unite din America, deși avea numai 10.000 de locuitori : astăzi numără un milion și jumătate de oameni. Orașul se compunea mai ales dintr'un șir de case, așezate deoparte și de alta unei șosele plantată cu pomi. În mulțimea lor se pierdea căsuța unde Benjamin Franklin avea o mică tipografie.

„Dar nu știi câte greutate a învins Franklin, cu câtă trudă și cu ce purtări admirabile a isbutit să deschidă această tipografoară !

„Dânsul se născuse la Boston, alt oraș din Statele-Unite, în anul 1706 din părinți săraci. Tatăl său, avea o mică fabrică, sau mai bine zis, un atelier de săpun și lumânări de seu. Era însă om de ispravă și cu sărăcia lui izbuti să ridice 17 copii. Benjamin era cel mai mic din ei. Din cauza sărăciei nu fu lăsat să isprăvească nici clasa a doua primară, tatăl său având nevoie de ajutor în atelier.

„Micului Benjamin nu-i plăcea însă această meserie. Vecinătatea mării îi deșteptase gustul pentru marină, și-l făcu să învețe curând înotatul și vâslitul. Tatăl său, de teamă să nu-l vadă intrând în marină, îl conduse prin diferite ateliere ca să-l facă să aleagă o altă meserie. Diu cauza gustului său pentru citit Benjamin primi să învețe tipografia. Setea de a se instrui, de a ști cât mai multe lucruri folositoare și frumoase, nu-i dădea pace în orele de somn nici de odihnă, până ce nu citea cartea întâmplător căzută în mâna lui. N'avea leafă ca ucenic, dar din' mizerabila sumă, ce i se da pentru hrană, economisea cât putea pentru a-și cumpăra vre-o carte, despre care auzise vorbindu-se. Și totul în taină și chiar pe furiș, ca să nu afle stăpânul său.

„Tot citind până noaptea târziu, căci ziua trebuia să lucreze în tipografie, Benjamin ajunge cel mai știutor dintre copiii de vârsta lui. În acelaș timp isbuti să învețe arta tipografică, înainte de a-și implini anii de ucenicie. Într'o bună zi, ne mai putând îndura reaua purtare a stăpânului, fuge pe bordul unui vapor la New-York, fără de nici o recomandare și aproape fără de parale. Avea 17 ani.

„Vezi ce curaj uimitor ! Să plece singur

la această vârstă într'un oraș unde nu cunoaște pe nimeni, pentru a intra la un alt tipograf! Ar fi prea lung să-ți povestesc prin câte a trecut bietul Benjamin în această călătorie; destul să spun că dela New-York, unde n'a găsit de lucru, și până la Filadelfia, unde s'a stabilit, a făcut pe jos o bună parte din drum. Era prăpădit de oboseală, cu hainele pline de noroi, cu buzunarele umflate de ciorapi și de cămăși și nu știa unde să caute un adăpost.

„In halul acesta își făcea intrarea în oraș acela care mai târziu trebuia să ajungă primul cetățean al Filadelfiei și unul din cuceritorii independenței americane. Pe drum cumpără dela o brutărie trei pâinișoare, punând câte una sub fiecare braț și mâncând din cealaltă pe drum. Inaintea casei lui Read, fica acestuia văzându-l nu-și putu stăpâni râsul, dar mai târziu primi să-i fie soție.

„In Filadelfia Franklin intră ca lucrător în tipografia lui Keimer și făcu cunoștință cu câțiva tineri iubitori de cultură. Intemeiă împreună cu ei o societate, având de scop să se instruiască unul pe altul. Se adunau odată pe săptămână și atunci fiecare împărtășea, pe rând, celorlalți cunoștințele pe care le dobândise dintr'o carte citită în timpul săptămânei trecute. Erau 12 în so-

cietate, așa încât fiecare profita de lectura a încă 11 inși. Ideia era minunată și Franklin se folosi mult de pe urma ei.

„Să nu crezi însă că meseria lui Franklin suferea din cauza setei de a se instrui. El era foarte harnic și pe deasupra foarte econom. Izbutind astfel să adune un mic capital și inspirând multă încredere prin purtarea lui înțeleaptă, deschise cu ajutorul creditului o mică tipografie. Intemeie apoi un jurnal, cel dintâi care apărură în America, o bibliotecă, un almanah și prima școală superioară în Filadelfia. Luă apoi multe alte inițiative frumoase de interes public, ceeace îi câștigă simpatia și încrederea concetățenilor, care-l aleseră deputat, apoi îl însărcinară cu deosebite treburi publice, între altele îl trimeseră ca ambasador pe lângă Anglia și tot lui îi fu dat să semneze tratatul prin care Anglia recunoștea independența Statelor-Unite. El s'a mai ocupat și de știință, descoperind electricitatea din nouri și inventând paratrăsnetul*).

„Benjamin Franklin închide ochii într'o aureolă de glorie la vârsta de 84 ani și 3

*) Tinerii cari doresc să cunoască mai amănunțit viața lui Franklin sau părinții cari vor s'o explice copiilor, să citească broșura „Cum ajunge cineva om“.

luni în ziua de 17 Aprilie 1790. La moartea sa Adunarea națională din Franța luă un doliu de 3 zile. Ce doliu a fost în America, îți poți lesne închipui!“...

*

Invățătura, pe care o scoatem din această strălucitoare viață, este că astăzi întâmplarea nașterii nu mai hotărăște de soarta unui om. Societatea ține din ce în ce mai puțină socoteală de originea cuiva, ajutând pe tinerii merituoși, dar săraci. Cei ce nu sunt ajutați, cu toate că ar merita, să ia pildă dela Franklin, care singur s'a instruit, singur s'a format și singur a biruit toate greutățile din această viață.

*Popescu Stan
Al. I. I. I. I.
Flores*

Alegerea carierei

Prima răspântie în viața tânărului e alegerea carierei. Această alegere hotărăște de soarta sa și cu toate acestea în cele mai multe cazuri ea e făcută la întâmplare. Câți din noi și-au ales profesia după o mătură gândire și după o prealabilă cercetare? De aceea sunt atâția cari regretă că n'au îmbrățișat o altă profesiune. Nu-i vorbă, pe unii nu i-ar putea mulțumi nici o profesie (neavând nici o chemare); dar în genere plângerea e întemeiată.

Mai ales de când cu introducerea specializării în cursul superior al liceelor, alegerea e și mai grea. Nu exagerez afirmând că în 90 de cazuri din o sută întâmplarea hotărăște. Mai întâi, absolvenții de gimnaziu urmează secția clasică, reală sau modernă, după cum în orașul în care stau,

sau unde sunt trimeși, există cutare secțiune. Chiar în orașele unde liceul e complet, alegerea secțiunii e determinată adesea de felul profesorilor. Mă prind că, dacă s'ar face o statistică în toată țara, s'ar găsi că secțiile relativ mai populate sunt acelea cari au profesori mai indulgenți. Un profesor sever de matematici e deajuns spre a scădea efectivul secției reale ; din contra, indulgența profesorului de elină a atras pe unii elevi la secția clasică în câteva orașe, unde această secție era amenințată să dispară. Dar să nu intru în detalii.

Absolventul de liceu, chiar dacă s'a specializat greșit, are încă oarecare latitudine în alegerea carierei. Din nenorocire, în cele mai multe cazuri, și de data aceasta împrejurările și prejudecățile hotărăsc. Una din prejudecățile cele mai răspândite e preferința ce se dă profesiunilor zise „liberale“ și mai ales funcțiunilor publice. O altă prejudecată e de a prefera o profesiune mai bine văzută, sau uneori mai rentabilă, în loc de a îmbrățișa profesiunea pentru care tânărul are vocațiune.

Asemenea prejudecăți n'ar merita să fie combătute, dacă n'ar fi foarte înrădăcinate și răspândite. Nu-i ridicol ca cineva să se hotărască pentru medicină sau inginerie, numai pe considerația că aceste profesii

sunt rentabile și bine cotate în opinia publică? Această prejudecată nu va dispărea decât atunci când se vor înmulți medicii și inginerii astfel ca cei nepricepuți să nu-și mai poată câștiga existența, când opinia publică, dându-și seamă de rostul diviziunii muncii în societate, va stima mai mult pe un cizmar bun, decât pe un medic care și-a greșit cariera.

În ce privește prejudecata despre funcțiunile publice, ea e foarte tenace la popoarele neolatine. Ca demni urmași ai romanilor, considerăm serviciile Statului ca profesii nobile—în timp ce agricultura, industria și comerțul sunt desprețuite și lăsate pe mâna streinilor. Nu e mai puțin adevărat însă că în goana tinerimei noastre după funcțiuni, intră și alte considerațiuni mai pozitive: stabilitatea, libertatea, scutire de inițiativă, de risc și de grije, asigurarea bătrânețelor, puțința de a face o căsătorie mai bună, ș. a. Trebuie să se țină seamă numai că nu toate funcțiunile prezintă deopotrivă aceste avantaje și că un tânăr care nu are destule aptitudini pentru funcțiunea ce urmărește, riscă să fie nevoit a primi o altă funcțiune inferioară, așa încât ar fi făcut mai bine dacă s'ar fi îndrumat spre carierele productive.

Un tânăr cu spirit de observație și ini-

țiativă, un tânăr activ și întreprinzător face un mare păcat față de țară și o greșală față de el însuși, dacă nu îmbrățișează o profesiune economică, *mai ales când părinții săi au o astfel de profesiune*. Din nenorocire, numai în străinătate vedem case de comerț fondate de un veac, industrii mari sau mici continuate de mai multe generațiuni. La noi în țară e foarte rar ca fiul unui negustor român să voiască să fie tot negustor, cu toate că ar avea multe avantaje : aptitudinile pe care le-a moștenit, experiența tatălui său, numele, creditul și clienții săi, ș. a.

E ușor însă de a da sfaturi generale în chestiunea carierei ; greu e de a le aplica. Poate că din această cauză nu s'a găsit nimeni care să scrie asupra unei chestiuni atât de însemnate. Scopul articolului de față a fost să atragă atenția tinerilor, ca să nu facă acest pas cu ușurința obișnuită, ci numai după o matură gândire și o anchetă prealabilă.

Dacă însă cititorii în cauză îmi vor comunica cazul lor detaliat și intențiunile pe care le au, le voi arăta cu plăcere părerea mea într'un articol viitor.

Alegerea carierei

Spuneam într'un articol precedent că principiul unei bune alegeri a carierei este de a urma aptitudinile și înclinațiunile naturale, fără a ține seamă de considerațiunile externe, cum ar fi rentabilitatea profesiei, stima de care se bucură în opinia publică și celelalte. Mă întemeiam pe credința că *cine are un talent real pentru carieră, trebuie să reușească în ea mai curând sau mai târziu, orcît de mulți concurenți ar avea și oricum ar fi cotate de public acea carieră.*

Greu e însă, în practică, de a descoperi aptitudinile adolescentului sau ale tânărului; greutate întâmpinată de toți cititorii, care mi-au vorbit sau mi-au scris în această chestiune. Totuș se pot da oarecare indicațiuni,

În desemn, în pictură, în lucrul de mână și mai ales în muzică, adevăratele talente se manifestă foarte de timpuriu, chiar din copilărie: de îndată ce li-se dă ocazia. Jocurile copiilor, pe care noi „cei mari“, nu le luăm în seamă, ne pot procura de asemenea indicațiuni prețioase, nu numai asupra caracterului și gustului lor personal, dar și asupra aptitudinilor.

Apoi în timpul adolescenței, la școală, es la lumină și unele aptitudini intelectuale. Ușurința de a rezolvi problemele de matematici arată talentul pentru aceste științe abstracte, după cum curiozitatea pentru ființe și plante unită cu răbdarea de a le colecționa și clasifica dovedesc aptitudini de botanist sau de zoolog.

Tot astfel un tânăr, căruia din copilărie îi place să se joace „de-a negustorul“ și care în adolescență făcea cu succes oarecare mici negoțuri, are talent pentru această profesiune și e păcat dacă nu o îmbrățișează, mai ales când tatăl său e comerciant. Dar dorința burgheziei românești e mare: vrea să-și vadă cu orice preț odrasla în dregătoriile Statului!

Nu voi merge cu zelul a spune că orice adolescent, care rimează, are talent pentru literatură -- știut fiindcă „tot Românul se naște poet“ --; nu voi spune nici că ele-

vii, cărora le place să bată străzile, sunt destinați pentru... Școala de poduri și șosele; dar îmi pare neîndoelnic că, în cazurile mai sus arătate, adevăratele talente se manifestă înainte de epoca, când omul e nevoit să rezolve greaua problemă a carierei.

Nu e mai puțin adevărat însă că sunt unele profesii, unde talentul nu se arată decât după ce au fost practicate câtva timp. E apoi mulțimea adolescenților — „*aurea mediocritas*“, vorba latinului — care n'are nici o aptitudine pronunțată pentru nimic. *În acest caz, cel mai bun principiu îmi pare de a urma, de câte ori e cu putință, profesia tatălui.* Căci e probabil că tânărul să fi moștenit ceva, într'o oarecare măsură, din aptitudinile tatălui său, și e sigur că va profita de experiența și de sfaturile lui.

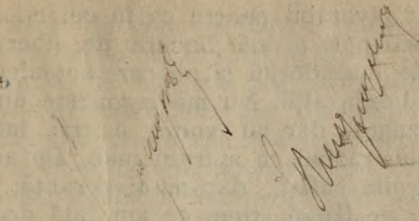
De altfel, pentru cele mai multe profesii, nu e indispensabil talentul. Orice om cu o inteligență obișnuită poate prin muncă să-și formeze mentalitatea și deprinderile trebuincioase. Iată, de pildă, trei frați care în timpul când urmau liceul nu arătau nici o aptitudine deosebită. Unul s'a făcut avocat altul inginer și celălalt medic. Fiecare s'a deprins cu specialitatea pe care a îmbră-
țișat-o, așa încât o profesează în mod satisfăcător. Ei se deosebesc foarte mult

*Profesiile
30/10/1911*

acum în mentalitatea și îndemânarea lor, deosebire care nu se datorește unor dispozițiuni înnăscute, deoarece ei și-au ales cariera la „noroç“, ci faptului că au căpătat alte deprinderi și au trăit în alt mediu. Calitățile lor profesionale și le-au format prin practica profesiei. Prin urmare, în cele mai multe cariere, munca metodică și stăruitoare poate înlocui într'o măsură oarecare talentul.

Vădit însă că munca unită cu talentul ar produce și mai mult. Iată de ce problema carierei e atât de importantă. Căci e grozav să suferi o viață întreagă robia unei hotărâri ușuratece!

Vă închipuiți ceva mai dramatic decât starea sufletească a unui om, care după ce și-a format cariera, simte o vocație puternică deosebită și e nevoit să urmeze drumul greșit pe care l-a apucat? Să ne închipuim un om de un temperament poetic, care din diferite împrejurări e nevoit să muncească cu mânele pentru a putea trăi. Ce explozie de durere în sufletul lui, când întâmplător citind opera vre-unui poet, se trezește în el vocația ascunsă până atunci, fără ca dânsul să aibă cultura nici timpul de a o urma! Ce mâhnire de a pierde o existență frumoasă și a fi condamnat să trăiască o viață străină de natura lui!

O carieră greșită

„...Cariera pe care în stadiul copilăriei și cu ochii minței de atunci am îmbrățișat-o, am constatat de mult că nu e potrivită cu firea mea mai mult visătoare și cu toate că foarte de multe ori am fost pe punctul de a demisiona, dar neavînd încă dreptul după legile militare, nu am putut-o face. Astăzi însă o pot face cu înlesnire și m'am gîndit că nimic nu m'ar atrage mai mult ca un loc modest în ziaristică, ce m'ar mulțumi și sufletește pe lîngă pâinea de toate zilele. Mă simt atras de această ocupațiune, deși spinoasă, dar care — cum vă spun — s'ar împăca mai mult cu felul meu de a gîndi și vedea lucrurile. Aceasta v'o spun d-voastră, deși rare ori am avut ocaziunea fericită de a vă vorbi... De mult pot zice că trăesc în lumea celor blazați. Atunci puneți un

cuvânt favorabil, pentru ca în cel mi scurt timp să pot a mă bucura de libertatea atât de mult dorită și pe care actualmente o invidiez la alții. Nu mă izgonește nimeni din armată, dar nu voesc a trăi într'un continuu război cu spiritul meu. De aceea vă rog din suflet.., dați-mi o speranță, pentru ca pe lângă stima ce am față de dv. să am și recunoștința că m'ați ajutat la descătușare“.

Iată un crâmpei dintr'o scrisoare primită astăzi de la un tânăr ofițer, dc la un locotenent. Nu vă așteptați, de sigur, să-i spun numele: nu l'aș spune nici tatălui meu; m'aș face nevrednic de încrederea pe care mi-a acordat-o un om într'un moment atât de critic din viața sa. Ceeace ne interesează pe noi e cazul în sine, care se întâmplă mai des decât am crede.

Nu mă gândesc la cei ce se plâng mereu de profesiunea lor. Sunt numeroși. Dar plângerea lor provine din dorința de a nu face nimic, din dorința de a fi rentieri. Mă gândesc la cei cari ar voi să facă ceva pe lumea aceasta, dar văd că au greșit drumul, la cei cari simt o vocațiune deosebită de profesiunea pe care au ales'o; la cei care și-au greșit cariera.

Nu mi închipui ceva mai tragic decât durerea de a trăi o viață străină sufletulu

tău, decât durerea pe care o simți atunci când se deșteaptă în sufletul tău o chemare puternică, pe care n'o poți urma, silit fiind de nevoile materiale ale existenței și de celelalte împrejurări să trăiești viața, pe care ți-ai croit-o într'un moment când nu te cunoșteai! Poate fi nenorocire mai mare decât să muncești întotdeauna în silă, plin de desgust și dispreț pentru profesia ta?

Cauza acestei crize atât de tragice poate fi: sau că vocațiunea s'a deșteptat târziu, sau a fost greșit interpretată, sau n'a fost luată în seamă alegându-se cariera din alte considerațiuni.

Correspondentul meu îmi scrie că și-a greșit cariera, din cauză că și-a ales'o încă din copilărie, înșelându-se astfel și asupra aptitudinilor sale și în ce privește avantajile carierei militare. Să se mângâie, căci nu e singurul, care a comis o asemenea greșală. Capul copiilor e plin de idei fantastice asupra profesiunilor de militar, inginer, avocat, medic și își face ușor iluzie asupra aptitudinilor sale pentru una din aceste cariere, mai ales că iluzia e din belșug hrănită de familie.

Trebue să se știe că gustul pentru un gen de activitate nu indică neapărat aptitudinea respectivă. De altfel pe ce întemeiază gustul unui copil pentru militarie,

de pildă? El nu cunoaște decât foarte superficial această meserie și faptul că-i place să se joace „de-a soldații“ nu dovedește că va fi un bun militar. E nevoie de o privire pătrunzătoare și îndelungată pentru a descoperi stofa, din care e făcut un copil sau un adolescent, și a-i găsi cea mai bună întrebuințare.

Voiți, iubite d-le ofițer, să părăsiți cariera pentru care ați muncit atâta și să îmbrățișați ziaristica. Băgați bine de seamă ce voiți să faceți. Cunoscc doi ofițeri care au învățat dreptul și au devenit advocați; cunoscc și un avocat, ofițer de rezervă, care a trecut în activitate; câteși trei sunt mulțumiți. Nu mă uimește prin urmare intenția dv. În principiu sunt chiar favorabil schimbării de carieră, dacă e determinată de o trebuință sufletească sigură și bine interpretată, iar nu de considerații oportuniste.

Sunteți însă sigur că aveți însușirile cerute unui bun jurnalist? Vă felicit că voiți să îmbrățișați o carieră „spinoasă“. Și nu vă fie teamă nici de faptul că în țara noastră ziaristica nu-i până acum o carieră tocmai sigură. Cine muncește cu drag, după îndemnul firei lui, nu moare de foame. Dar sunteți d-voastră făcuți pentru jurnalism?

Faptul că ziaristica vă „atrage“ nu e un semn sigur. Mă tem că în realitate vă atrage ideea pe care vi-o faceți dv. despre ziaristică. Ca să puteți ști dacă ziaristica vă atrage, trebuie să fi făcut dv. înșivă câtva timp ziaristică. Și dacă o veți fi făcut cu plăcere și cu succes, atunci într'adevăr aveți dovada chemărei pentru cariera ce voiți s'o îmbrățișați.

Deci, înainte de a demisiona din armată, vă sfătuesc să colaborați liber la un jurnal, ca mine. Se va vedea și veți vedea atunci și dv. dacă e bine să faceți marele pas, pe care-l doriți. Căci tare mi-e teamă (dați-mi voe să vă mărturisesc) că această dorință provine în realitate din firea dv. visătoare, din dorul de libertate !

Dacă nu izbutiți în această experiență, gândiți-vă că ați fost și sunteți socotit vrednic de cariera pe care o aveți. Prin urmare păstrați-o. Păstrați-o cu iubire, luând ca obiect al visărilor dv. rolul frumos ce l-ați putea avea devotându-vă ei, în timp de pace ca și în timpul când patria ar fi în primejdie.

O izbândă culturală

— —

Cu prilejul împlinirii unui an de când apare această frumoasă revistă ¹⁾, secretarul ei, D-l G. Alexan, mi-a adresat o foarte amabilă scrisoare, cerându-mi un articol pentru numărul festiv. Mă execut bucuros, căci afară de considerația amintirilor plăcute care mă leagă de liceul „Unirea“, străduințele încununuate prin aniversarea revistei elevilor acestui liceu sunt vrednice de toată încurajarea, de toată lauda. În țara noastră, unde revistele sunt foarte efemere, un an de existență înseamnă o izbândă.

Și acum, pe lângă urările cele mai sincere ca „Revista noastră“ să trăească cât și liceul, biruind toate greutățile, scoțând

1) „Revista noastră“ a elevilor liceului „Unirea“ din Focșani.

la lumină și încurajând talente cât mai multe și cât mai puternice—oameni cu care să se fălească țara; — ce v'aș mai putea spune, iubiți elevi? Momentul e prea solemn: nu îngăduie să vă întrețin tot cu idei obișnuite. Vă voi împărtăși dar câteva din „*Cuvintele sufletești*“ ale Augustei noastre cugetătoare și poetă, **Carmen Sylva**²⁾.

Cei mai mari dintre dv., iubiți elevi, începeți a vă gândi — și bine faceți că vă gândiți—la cariera pe care ar fi mai nimerit s'o îmbrățișați. În această alegere puteți fi ispitiți de doi diavoli: câștigul material și vanitatea. Nu vă lăsați însă seduși nici de rentabilitatea, nici de onorabilitatea unei profesii. Imbrățișați acea profesiune, care e mai potrivită cu firea, cu puterile dvs. și cu mijloacele de care dispuneți pentru pregătirea ei. Nu vă expuneți a trăi o viață streină de natura dvs.! Nu vă faceți iluzii despre însușirile dvs., ca să nu aveți decepții dureroase! Cercetați-le cu ochii bine deschiși și fiți sinceri cu dvs. înși-vă! Natura pedepsește întotdeauna, dar absolut întotdeauna, lipsa de sinceritate. Și înainte de pregătirea oricărei carieri, pregătiți-vă a fi *oameni*, oameni în cea mai nobilă însemnare a cuvântului.

2) Apărute în „Biblioteca pentru toți“, No. 827-828.

Un asemenea om trăește o viață frumoasă, oricare ar fi meseria lui: fie dânsul plugar, ineseriaș, negustor sau funcționar. Căci orice profesiune ar avea, o poate ridica cu gândul său, o poate înnobilă prin felul cum o îndeplinește. „Omul sfințește locul“ spune cu dreptate un proverb bătrânesc. Insemnătate are *cine* suntem, nu *ce* suntem, ce post avem. Pentru cei ce nu ne cunosc, situația noastră socială poate fi un indiciu despre meritele noastre; dar acest indiciu e întotdeauna nesigur și de aceea trebuie să fie verificat, cercetându-se felul cum răspundem chemării ce ni s'a făcut.

De altfel nu există muncă josnică. Orice muncă e nobilă, dacă e folositoare societății, dacă e cinstită, făcută conștiincios, cu gând curat și din toată inima. Dimpotrivă, omul nevrednic poate înjosi funcțiunea considerată ca cea mai onorabilă. După cum spune frumos Carmen Sylva: „Regele poate să necinstească tronul său și să-l tragă în noroiu, iar cărbunarul poate să facă din cuptorul lui un altar, pe care se jertfește în fiecare zi pe sine pentru ai săi, pentru datoria sa. Nu vedenia e frumoasă, ci gândul e frumos. Inaltă și măreață e cugetarea, iar nu starea noastră“ (p. 16).

Căutând să deslușim chemarea noastră în taina firei, pe care Dumnezeu ne-a dă-

ruit-o și iubind această chemare — oricare ar fi ea — vom dovedi înțelepciune și tărie sufletească, vom fi mulțumiți de viață și de noi înșine.

Dar sfătuindu-vă să urmați, în alegerea carierei, aptitudinile dvs., nu înțeleg să vă dispensez de silință, de luptă. Sunteți datori, față de dv. înșivă și față de societate, să realizați toată desvoltarea de care sunt capabile acele aptitudini și pentru aceasta nu-i alt mijloc decât munca și iar munca : munca cinstită, metodică și stăruitoare până la sfârșit — până când Cel ce chibzuește toate, crede că am ajuns vrednici de odihna de veci.

Trebuind să închei, vă rog să meditați dv. înși-vă următoarele cuvinte pline de cea mai adâncă înțelepciune :

«Viețuiți așa ca fiecare zi să fie pentru voi o biruință. Fiecare zi să fie o treaptă, pe care voi ați tăiat-o în stânca cea înaltă, pe care vă puteți urca. Năzuința noastră e de a ne înălța mai sus. Urcăm vărfurile cele mai înalte ale munților, adesea cu primejdia vieței. Ne suim în văzduhul cel înalt pe corăbii de aer, cu toate că într'o clipeală ele ne pot aduce moartea cea mai pripită. Năzuința de a ne înălța se dovedește când ne silim din toate puterile să ajungem la o treaptă mai înaltă în socie-

tatea omenească. Năzuința de a ne înălța o dovedim și atunci când ne chinuim să facem și să descoperim aceea ce alții n'au făcut și n'au descoperit.

„Pentru ce oare n'am dovedi această râvnă, îmbunătățindu-ne pe noi înșine acolo unde ne-a așezat Dumnezeu? Se poate ca cel mai smerit să dobândească deodată cununa cea mai frumoasă, căci Dumnezeu nu caută că am întrecut pe alți oameni, ci caută la isbânzile desăvârșite asupra noastră și între noi“. (p. 42—43).

Extras din „Convorbiri critice“

Art. d-lui prof. universitar *M. Dragomirescu*

Din problemele vieții de *G. Aslan* (București, „Alcalay“ 1910, Bibl. p. toți No. 559). Este o broșurică ce cuprinde mai multe articole filozofice și pedagogice, scrise într'un stil simplu și atrăgător pentru publicul mare, dar nu fără cultură.

Autorul dovedește pe deoparte că e stăpân pe doctrinele ce le expune, iar pe de altă parte că știe să dea o formă literară expunerii sale. Talentul de popularizator al autorului se mai relevă și prin alegerea chestiunilor despre care vrea să vorbească publicului: „Problema destinului omenesc“, „Viața“ (după *Gorki*), „Natura și Viața“ (după *Guyau*), „Pesimismul“, „Tristetea contemporană“, „Educația“, „Terapeutică morală“, „Patologie socială“, „Fericirea“. E o cale pe care, mergând, autorul ar aduce un mare serviciu răspândirii și întăririi culturii noastre, cu atât mai mult cu cât ideile sale morale și cosmologice sunt luate din sistemele ce posedă într'un grad înalt, un caracter educativ.

Extras din „**La Roumanie intellectuelle
contemporaine**“ de *Léo Claretie*

„G. Aslan, né en 1881, à Focsani, docteur ès-lettres de l'Université de Paris, est un des jeunes philosophes qui promettent un bel avenir. Il a publié en français *La morale selon Guyau et ses rapports avec les conceptions actuelles de la morale scientifique*, 1906, travail auquel Victor Delbos accorda l'attention de sa critique. Séailles préfaça *L'Expérience et l'Invention en morale*, en 1908, intéressant essai de conciliation entre la tradition et la sociologie moderne. En roumain, M. Aslan a publié des ouvrages de pédagogie, de psychologie, de morale qui lui ont valu la précieuse approbation des esprits les plus distingués et les mieux avertis“. (p. 77—8).

„**La Roumanie intellectuelle contemporaine**“ de *Léo Claretie*, 1 volum de 270 pag. lei 3.50; *franco* în toată țara lei 3.65.
Editura Librăriei L. Alcalay & Co. București
